

SMĚRNICE K PREVENCI RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ

MZPSZN- 793/2019

Vypracovala: Mgr. Hana Kloudová

Schválila: Mgr. Ludmila Falcová

Směrnice nabývá platnosti: 18.9.2019

Směrnice nabývá účinnosti: 18.9.2019

Obecná ustanovení

Na základě ustanovení § 30, odst. 1. zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) v platném znění vydávám jako statutární orgán školy tuto **Směrnici k prevenci rizikového chování**. Směrnice je součástí organizačního řádu školy. Směrnice vychází z Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních – č.j. 21291/2010-28 a Souboru pedagogicko – organizačních informací pro mateřské školy, základní školy, střední školy, konzervatoře, vyšší odborné školy, základní umělecké školy, jazykové školy s právem státní zkoušky a školská zařízení pro rok 2019/2020 – č.j. MSMT-5243/2019-2.

Článek 1

1. Tato směrnice:

- a) vymezuje aktuální terminologii a začleňuje prevenci do školního vzdělávacího programu a školního řádu,
- b) popisuje úlohu naší školy v systému prevence a úlohu pedagogického pracovníka,
- c) definuje Minimální preventivní program naší školy,
- d) doporučuje postupy školy při výskytu vybraných rizikových forem chování dětí a mládeže

2. Primární prevence rizikového chování u žáků se zaměřuje prioritně na předcházení rozvoje rizik, která směřují zejména k následujícím rizikovým projevům v chování žáků:

- a) agrese, šikana, kyberšikana a další rizikové formy komunikace prostřednictvím multimedii, násilí, vandalismus, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus a xenofobie, homofobie
- b) záškoláctví,
- c) závislostní chování, užívání všech návykových látek, netolismus, gambling
- d) rizikové sporty a rizikové chování v dopravě, prevence úrazů
- e) spektrum poruch příjmu potravy,
- f) negativní působení sekt,
- g) sexuální rizikové chování,

3. **Aktivity školy jsou cíleně směřovány** k prokazatelně efektivní specifické primární prevenci a k rozpoznání a zajištění pomoci včasné intervence nebo krizové intervence zejména v případech domácího násilí, šikanování, násilného chování, týrání a zneužívání dětí, včetně komerčního sexuálního zneužívání, ohrožování výchovy dítěte, experimentování s návykovými látkami (legální a nelegální návykové látky), rizikových stravovacích návyků vedoucích k poruchám příjmu potravy (mentální bulimie, mentální anorexie). Důraz je kladen na realizaci programů primární prevence a vzdělávání aktérů podílejících se na primární prevenci ve školním prostředí, na aktivní využití ověřených informací z oblasti prevence.

Článek 2

Vymezení základních pojmů

1. **Základním principem primární prevence rizikového chování u žáků je výchova k předcházení a minimalizaci rizikových projevů chování**, ke zdravému životnímu stylu, k rozvoji pozitivního sociálního chování a rozvoji psychosociálních dovedností a zvládání zátěžových situací osobnosti s cílem zabránit výskytu rizikového chování v daných oblastech, nebo co nejvíce omezit škody působené jejich výskytem mezi žáky.

2. **Specifická primární prevence** – aktivity a programy, které jsou zaměřeny specificky na předcházení a omezování výskytu jednotlivých forem rizikového chování žáků. Jedná se o:

- a) **všeobecnou prevenci**, která je zaměřena na širší populaci, aniž by byl dříve zjišťován rozsah problému nebo rizika,
- b) **selektivní prevenci**, která je zaměřena na žáky, u nichž lze předpokládat zvýšený výskyt rizikového chování,
- c) **indikovanou prevenci**, která je zaměřena na jednotlivce a skupiny, u nichž byl zaznamenán vyšší výskyt rizikových faktorů v oblasti chování, problematických vztahů v rodině, ve škole nebo s vrstevníky.

3. **Nespecifická primární prevence** – veškeré aktivity podporující zdravý životní styl a osvojování pozitivního sociálního chování prostřednictvím smysluplného využívání a organizace volného času, například zájmové, sportovní a volnočasové aktivity a jiné programy, které vedou k dodržování určitých společenských pravidel, zdravého rozvoje osobnosti, k odpovědnosti za sebe a své jednání. Tento typ prevence je významný v kontextu aplikace různých efektivních a vyhodnotitelných specifických programů.

4. **Efektivní primární prevence**: kontinuální a komplexní programy, interaktivní programy v menších skupinách, vytváření dobrého klimatu ve třídě a skupině, především programy pomáhající odolávat žákům sociálnímu tlaku zaměřené na zkvalitnění komunikace, osvojování a rozvoj sociálně emočních dovedností a kompetencí, konstruktivní zvládání konfliktů a zátěžových situací, odmítání legálních a nelegálních návykových látek, zvyšování zdravého sebevědomí a sebehodnocení, posilování odvahy, stanovování realistických cílů, zvládání úzkosti a stresu apod. Principy efektivní a vyhodnotitelné primární prevence jsou založeny na soustavnosti a dlouhodobosti, aktivitnosti, přiměřenosti, názornosti, uvědomělosti.

5. **Neúčinná primární prevence**:

- a) zastrasování, citové apely, pouhé předávání informací, samostatně realizované jednorázové akce, potlačování diskuse, stigmatizování a znevažování osobních postojů žáka, přednášky, pouhé sledování filmu, nezapojení žáků do aktivit a nerespektování

jejich názorů, politiku nulové tolerance na škole a testování žáků jako náhražku za kontinuální primární prevenci.

- b) hromadné kulturní či sportovní aktivity nebo návštěva historických a kulturních památek, by měly být pouze doplňkem, na který by měla vždy navazovat diskuse v malých skupinkách.

6. Minimální preventivní program – konkrétní dokument školy zaměřený zejména na výchovu a vzdělávání žáků ke zdravému životnímu stylu, na jejich osobnostní a emočně sociální rozvoj a komunikační dovednosti. Minimální preventivní program je založen na podpoře vlastní aktivity žáků, pestrosti forem preventivní práce s žáky, zapojení celého pedagogického sboru školy a spolupráci se zákonnými zástupci nezletilých žáků školy. Minimální preventivní program je zpracováván na jeden školní rok školním metodikem prevence, podléhá kontrole České školní inspekce, je vyhodnocován průběžně a na závěr školního roku je hodnocena kvalita a efektivita zvolených strategií primární prevence. Dané hodnocení je součástí výroční zprávy o činnosti školy.

7. Školní preventivní strategie je dlouhodobým preventivním programem pro školy a školská zařízení. Je součástí školního vzdělávacího programu, který vychází z příslušného rámcového vzdělávacího programu.

8. Směrnice reflektuje aktuální terminologii – rizikové chování. Pojem sociálně patologické jevy je pojmem sociologickým a postihuje fatální jevy ve společnosti (alkoholismus, krádeže, vraždy apod.), k nimž mimo jiné také musí směřovat opatření primární prevence. Nicméně ve školním prostředí pedagogové pracují s rizikovým chováním, vůči němuž zaujímají účinná primárně preventivní opatření s cílem minimalizace projevů i rizik takového chování a případně je diagnostikují a následně přijímají efektivní opatření.

Článek 3

Systém organizace a řízení primární prevence rizikového chování u žáků v naší škole

Postavení a úkoly MŠMT, krajských úřadů, krajských školních koordinátorů prevence, metodiků prevence v pedagogicko – psychologické poradně jsou dány v materiálu Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních – č.j. 21291/2010-28.

1. Ředitel školy

Vytváří podmínky pro předcházení rozvoje rizikového chování zejména

- zabezpečením **poskytování poradenských služeb** ve škole se zaměřením na primární prevenci rizikového chování, koordinací tvorby, kontrolou realizace a pravidelným vyhodnocováním Minimálního preventivního programu školy,
- zapracováním do školního řádu a vnitřního řádu **řešením aktuálních problémů** souvisejících s výskytem rizikového chování ve škole,
- **jmenováním školního metodika prevence**, pedagogického pracovníka, který má pro výkon této činnosti odborné předpoklady, kvalifikaci, případně mu zajistí podmínky ke studiu k nezbytnému výkonu specializovaných činností v oblasti prevence rizikového chování,
- pro systematické **další vzdělávání školního metodika** v oblasti specifické primární prevence a pro činnost školního metodika s žáky a zákonnými zástupci nezletilých žáků ve škole,

- **podporou týmové spolupráce** školního metodika, výchovného poradce, třídních učitelů a dalších pedagogických pracovníků školy při přípravě, realizaci a vyhodnocování preventivního programu,
- **spoluprací s metodikem prevence v PPP** a s krajským školským koordinátorem prevence,
- **podporou aktivit příslušného městského úřadu** zaměřených na rozvoj zdravého životního stylu
- **monitorováním a vyhodnocováním realizace preventivního programu** a realizace dalších opatření, ve školním řádu a vnitřním řádu musí být popsána kontrolní a sankční opatření v oblasti rizikového chování ve škole.

2. Školní metodik prevence

Plní na škole tyto úkoly:

- Koordinace tvorby a kontrola realizace **preventivního programu školy**.
- Koordinace a participace na **realizaci aktivit školy zaměřených na prevenci** záškoláctví, závislostí, násilí, vandalismu, sexuálního zneužívání, zneužívání sektami, prekriminálního a kriminálního chování, rizikových projevů sebepoškození a dalších sociálně patologických jevů – preferuje dlouhodobé, certifikované a osvědčené programy.
- **Metodické vedení činnosti a koordinace vzdělávání pedagogických pracovníků školy** v oblasti prevence rizikového chování
- Koordinace přípravy a realizace aktivit zaměřených na **zapojování multikulturních prvků** do vzdělávacího procesu a na **integraci žáků/cizinců**; prioritou v rámci tohoto procesu je prevence rasismu, extremismu, xenofobie, antisemitismu, homofobie a dalších jevů, které souvisí s otázkou přijímání kulturní a etnické odlišnosti či nepřátelství vůči lidem s menšinovou sexuální orientací.
- Koordinace **spolupráce školy s orgány státní správy a samosprávy**, které mají v kompetenci problematiku prevence rizikového chování, s metodikem preventivních aktivit v poradně a s odbornými pracovišti (poradenskými, terapeutickými, preventivními, krizovými, a dalšími zařízeními a institucemi), které působí v oblasti prevence rizikového chování.
- Kontaktování odpovídajícího odborného pracoviště a participace na **intervenci a následné péči** v případě akutního výskytu rizikového chování.
- **Shromažďování odborných zpráv a informací o žácích** v poradenské péči specializovaných poradenských zařízení v rámci prevence rizikového chování v souladu s předpisy o ochraně osobních údajů.
- **Vedení písemných záznamů** umožňujících doložit rozsah a obsah činnosti školního metodika prevence, navržená a realizovaná opatření.
- **Zajišťování a předávání odborných informací** o problematice rizikového chování, o nabídkách programů a projektů, o metodách a formách specifické primární prevence pedagogickým pracovníkům školy.
- **Prezentace výsledků preventivní práce školy**, získávání nových odborných informací a zkušeností.
- **Vedení a průběžné aktualizování databáze spolupracovníků školy** pro oblast prevence rizikového chování (orgány státní správy a samosprávy, střediska výchovné péče, poradny, zdravotnická zařízení, Policie ČR, orgány sociální péče, nestátní organizace působící v oblasti prevence, centra krizové intervence a další zařízení, instituce i jednotliví odborníci).
- **Vyhledávání a orientační šetření žáků s rizikem či projevy rizikového chování**; poskytování poradenských služeb těmto žákům a jejich zákonným zástupcům, případně zajišťování péče odpovídajícího odborného pracoviště (ve spolupráci s třídními učiteli).

- **Spolupráce s třídními učiteli** při zachycování varovných signálů spojených s možností rozvoje rizikového chování u jednotlivých žáků a tříd a participace na sledování úrovně rizikových faktorů, které jsou významné pro rozvoj rizikového chování ve škole.
- **Příprava podmínek pro integraci žáků se specifickými poruchami chování** ve škole a koordinace poskytování poradenských a preventivních služeb těmto žákům školou a specializovanými školskými zařízeními.
- **Získaná data z oblasti primární prevence** rizikového chování zaznamenává do systému výkaznictví na webových stránkách www.preventivni-aktivity.cz

3. Třídní učitel (ve vztahu k primární prevenci):

Pracuje se třídou s těmito úkoly:

- spolupracuje se školním metodikem prevence při **zachycování varovných signálů**, podílí se na **realizaci preventivního programu** a na **pedagogické diagnostice** vztahů ve třídě,
- motivuje k **vytvoření vnitřních pravidel třídy**, která jsou v souladu se školním řádem, a dbá na jejich důsledné dodržování, podporuje **rozvoj pozitivních sociálních interakcí** mezi žáky třídy,
- zprostředkovává **komunikaci s ostatními členy pedagogického sboru** a je garantem **spolupráce školy se zákonnými zástupci** nezletilých žáků třídy,
- získává a udržuje si **přehled o osobnostních zvláštностech žáků** třídy a o jejich rodinném zázemí.

Článek 4

Začlenění primární prevence rizikového chování u žáků do školního vzdělávacího programu

1. Do školních vzdělávacích programů vydaných ředitelem školy je začleněna **problematika prevence rizikového chování u žáků**.
2. Každý pedagogický pracovník dbá, aby uplatňovaná prevence rizikového chování u žáků byla prováděna **komplexně**, tj. ve všech oblastech školního prostředí a života, jichž se prevence rizikového chování u žáků dotýká:
 - a) **Psychosociální dovednosti** (soběstačnost, autonomie, důstojnost, seberealizace, spokojenost v rodinných, přátelských a dalších mezilidských vztazích, sociální a kulturní integrovanost, tvořivost, schopnost milovat, pracovat a žít v souladu s rozmanitou kulturou a světem).
 - b) **Existence** (pečuji o sebe, o svůj zevnějšek, volím mezi zdravým a nezdravým způsobem života, jsem nezávislý a mám představu o své budoucnosti, věřím v budoucnost, vnímám, že život má smysl).
 - c) **Sounáležitost** (vnímám se jako součást životního prostředí a Země, cítím se bezpečně ve škole, ve městě, jsem oceňován a ostatní si mě váží, mám kamarády a vážím si jich, umím se o sebe postarat a přijímat zdravotní/sociální pomoc a služby).
 - d) **Adaptabilita** (dávám pozor na sebe a svůj zevnějšek, jsem žák, účastním se sportovních a rekreačních aktivit, setkávám se s lidmi a trávím s nimi volný čas, plánuji si volbu profese nebo zaměstnání, řeším s odvahou své problémy, mám právní povědomí).

3. Školní preventivní strategie

- je součástí školních vzdělávacích programů, které vychází z příslušného rámcového vzdělávacího programu

- vychází z omezených časových, personálních a finančních investic se zaměřením na nejvyšší efektivitu,
- jasně definuje dlouhodobé, střednědobé a krátkodobé cíle,
- je naplánována tak, aby byl realizovatelná,
- je přizpůsobován kulturním, sociálním či politickým okolnostem i struktuře školy či specifické populaci jak v rámci školy, tak v jejím okolí, respektuje specifika školního prostředí,
- oddaluje nebo snižuje výskyt rizikového chování,
- zvyšuje schopnost žáků činit informovaná a zodpovědná rozhodnutí,
- má dlouhotrvající vliv na změnu chování,
- pomáhá zejména těm jedincům, kteří pocházejí z nejvíce ohrožených skupin (minoritám, cizincům, žákům zdravotně či sociálně znevýhodněným) při ochraně jejich lidských práv,
- podporuje zdravý životní styl a usiluje o předávání vyvážených informací a dovedností.
- podporuje systematický přístup Národního koordinačního centra prevence úrazů, násilí a podpory bezpečnosti pro děti.

Článek 5

Minimální preventivní program školy

Na tvorbě a realizaci **Minimálního preventivního programu** se podílejí všichni pedagogičtí pracovníci školy. Koordinace tvorby a kontrola realizace patří ke standardním činnostem školního metodika prevence, při tvorbě a vyhodnocování preventivního programu školní metodik prevence dle potřeby spolupracuje s metodikem prevence v PPP.

2. Škola vždy zpracovává Minimální preventivní program na jeden rok, který je součástí celoročního plánu školy

Článek 6

Závěrečná ustanovení

1. Kontrolou provádění ustanovení této směrnice je statutárním orgánem školy pověřen školní metodik prevence.
2. Školní řád byl upraven dle pokynů v této směrnici.
3. Konkrétní postupy při řešení případů rizikového chování jsou uvedeny v Krizovém plánu školy a v přílohách Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních – č.j. 21291/2010-28.
4. Směrnice nabývá účinnosti 18.9.2019

Ve Znojmě 18.9.2019

Mgr. Ludmila Falcová, ředitelka školy